

Blaz LENARČIČ

Srečo Dragoš

Katolicizem na Slovenskem

Socialni koncepti do druge svetovne vojne
Krt, 1998, 273 str.

Rimokatoliška Cerkev je imela zelo pomembno vlogo v zgodovini Slovencev. Do druge svetovne vojne je imela tudi zelo veliko družbeno moč, kar pa se je temeljito spremenilo z zamenjavo oblasti. Leta 1934 je Edvard Kardelj formuliral tezo, na podlagi katere je Dragoš oblikoval svojo in jo v tej knjigi uporabil kot temeljno.

Dragoševa teza je, da so vera, krščanstvo, katolicizem in cerkev izkrivljene oblike zavesti, s katerimi so tisti, ki so imeli monopol nad družbenim življenjem manipulirali v svojo korist, da bi blokirali nujne socialne, politične in ekonomske spremembe v družbi. Pri tem so se sklicevali na krščanske vrednote, na solidarnost in ljubezen, kar pa ni bilo nič drugega kot buržoazna ideologija, ki se je med obema vojnoma spečala s fašizmom in bila v drugi vojni tudi poražena.

Kardelj je skušal teoretsko zavrniti vsakršne predloge o perečih družbenih vprašanjih, ki so jih ponujali katoliški intelektuali, češ da so za družbeno prenovu škodljivi ter zavajajoči. Nedvomno Rimokatoliška Cerkev danes čuti nostalgijo po predvojnih časih. V vsakdanjem življenju vidimo, da se cerkveni dostojanstveniki pogajajo za gozdove, poskušajo prevzeti javno šolstvo, obsojajo obstoječo oblast, povzdigujejo svoje zasluge iz preteklosti in podobno. Taka ravnanja delijo javnost na dva dela -na vaše in naše.

V predgovoru avtor navaja citate takratnega dekana Teološke fakultete, ki govorijo o tem, da je bila in je prav ta fakulteta edina institucija, ki je nasprotovala eroziji humanega. Nasprotovala ji je s tem, ko je skozi čas ohranjala duhovno plat človeka in hkrati zavirala slabitev humanega v družbenih procesih. Zaradi tega se je prav pod njenim okriljem oblikovala alternativna znanost, ki ima za celotno družbo tranzicije pomembno družbeno poslanstvo. Na podlagi teh citatov postavi drugo tezo te knjige, in sicer, da se za to alternativno znanostjo, ki naj bi preprečila erozijo humanega, ne skriva nič

drugega kot antikomunizem, antiliberalizem in apologija katolicizma izpred druge svetovne vojne.

V knjigi *Katolicizem na Slovenskem* avtor opozarja na to, da lahko kardeljanske teze pridejo na površje tudi danes. Ker ljudje ne ločijo več med vero in cerkvijo, med religijo in politiko, zaradi tega tudi nimajo problemov z razvrščanjem, se pravi, da odmislijo razlike med različnimi družbenimi sferami. To pa ima po Dragošu za posledico, da se ljudje razvrščajo v skupine na podlagi socialnih interakcij. "Kajti razvrščanje krepi občutek za identiteto" (str. 8). Iz česar sledi, da so delitve popolnoma razumljive, ker se na ta način zavaruje vera v tisto, kar ni dokazljivo, kot so na primer vrednote in prepričanja. Razvrščanje je psihološko funkcionalno in zaradi tega tudi podkrepljeno z institucijami.

Avtorjeva glavna naloga je razpoznavanje in vrednotenje različnih katoliških socialno-političnih konceptov, ki so nastajali od konca prejšnjega stoletja pa do konca druge svetovne vojne. S tem skuša dokazati, da ne moremo v imenu vere in protikomunizma metati v isti koš katoliških sociologov, papeških enciklik in drugega vatikanskega koncila. Ker če si slep za vse razlike med katoliškimi avtorji in njihovimi koncepti po načelu enačbe: kar nasprotuje Cerkvi = Veri = Bogu = Narodu = Kulturi = Človeku = Evropi = Civilizaciji, ni nič drugega kot komunistična metoda pred petdesetimi leti, le z nasprotnim verskim predznakom in namenom.

Knjiga obsega sedem večjih poglavij, ki se razčlenijo v več manjših podpoglavij.

V prvem poglavju *Paradoksnost in konfesionalnost* nam Dragoš s pomočjo Cankarjevega Hlapca Jerneja predstavi držo tipičnega slovenskega kmeta, ki ga družbena tranzicija postavi pred probleme, s katerimi se v naslednjih desetletjih ukvarja krščansko social(istič)no gibanje.

V drugem poglavju avtor izpostavi in analizira štiri poudarke, ki so bistveni za razumevanje slovenske situacije, ter nastanek krščanskega socializma pri nas. Prvi poudarek je na afirmaciji delavstva, sledi poudarek klerikalizma, nato poudarek doktrinarne problema ter četrti poudarek, ki se nanaša na katoliški konservativizem.

Sledi tretje poglavje, v katerem se avtor ubada z Gosarjevimi konflikti tako s krščanskimi socialisti kot s komunisti. Posebej pa se dotakne njegovemu nasprotovanju moraliziranju in ideji o korporativnem sistemu družbene ureditve.

V četrtem poglavju Interpretacija (interpretacij) interpretacije Pija XI. avtor interpretira slovenske interpretacije papeške enciklike Quadragesimo anno. Že z naslovom nam skuša nakazati zmedo, ki je nastala z interpretacijami te enciklike. Najprej nam predstavi razumevanje katoliške družbene prenove, ki se je zgodila s Pijem XI., v drugem delu pa nam predstavi korporacije tako kot so bile interpretirane v encikliki.

Poglavje Cerkvene enciklike: aplikacije in izsiljevanje nam poskuša odgovoriti na dve vprašanji. Ali je bil res odločilnega pomena komunistični vpliv na krščanske socialiste, ki ga je cerkveno vodstvo pravočasno odkrilo in uporabilo encikliko Quadragesimo anno kot indikator? Ali pa je šlo zato, da o tej encikliki ni bilo možno na sporočilno-interpretativni ravni vzpostaviti enoznačne interpretacije, okrog katere bi se poenotil ves katoliški blok? Predstavi nam tudi različne interpretacije navezave Pija XI. na korporativizem in poudarke, v katerih se te interpretacije razlikujejo.

V zadnjem poglavju govori o tem, kako se je katoliška Cerkev ukvarjala s problemom pravične družbe. Avtor primerja krščanski solidarizem in krščanski socializem, predstavi razlike med Ušeničnikovo in Gosarjevo utemeljitvijo pravične plače, sledi pa njuna problematika obrestovanja. Poglavje zaključuje s konceptualnimi razlikami Ušeničnika in Kardelja med delitvijo po delu, upravljanjem in nadzorom.

Avtor je pri pisanju knjige Katolicizem na Slovenskem upošteval krščanski, politični in znanstveni vidik družbenih sprememb. To dejstvo potrjuje seznam uporabljene literature, ki je sestavljen iz del svetovnih in slovenskih klasikov sociološke misli, papeških enciklik, ki so se ukvarjale s pomembnimi družbenimi vprašanji, ter idejami takratnih političnih vodij.

Knjiga je napisana zelo pregledno, vsebuje tudi enainvajset tabel, s katerimi je avtor

nazorno podprl tekst in ga tako še bolj približal bralcu.

Za boljše razumevanje in predstavo avtorjevih stališč do obravnavanega problema, pogrešam zapis o avtorju, njegovem dosežanju delu in njegovih izdanih publikacijah.

Delo Katolicizem na Slovenskem je pomemben prispevek k pojasnjevanju vloge Rimokatoliške Cerkve v družbeni in politični zgodovini slovenskega naroda. Obravnavana tema je danes v Sloveniji zelo aktualna in bralcu predstavljena na razumljiv način.

Matevž TOMŠIČ

Bojan Čas

Kamniški sociološki zbornik

Šolski center Rudolf Maister, Kamnik, 1999

Kamniški sociološki zbornik, ki je izšel ob 50-letnici gimnazijskega izobraževanja v Kamniku, združuje številne prispevke, ki so nastali v okviru različnih šolskih aktivnosti, predvsem predavanj in socioloških delavnic. Čeprav nosi zbornik v naslovu ime 'sociološki', pa je obseg zajetih tematik precej širši od samega področja sociologije. Vseeno pa je težišče usmerjeno na sociološki sklop, saj ta predstavlja jedro tako samega zbornika kot tudi vseh dejavnosti okoli njega.

Uvodni del se nanaša na vprašanja o stanju sociologije kot znanosti, njene vloge v družbi danes in v prihodnosti ter dilem njenega razvoja. O tem je na eni okroglih miz govori znameniti sociolog slovenskega rodu Thomas Luckmann. Po njegovem mnenju je delitev na mehke in trde znanosti neustrezna, saj nobena znanost - tudi naravoslovje ne - ni 'trda' znanost v nomotetičnem smislu, kjer bi imeli opraviti s splošnimi in obče veljavnimi zakoni. Družboslovna znanost je specifična po tem, da človeško družbo, ki je njen predmet preučevanja oblikuje človeška dejavnost, ki je podvržena naravnim in zgodovinskim zakonitostim, ki oblikujejo specifične strukture človeške družbe in to na različnih nivojih človekovega življenja. Posebej zanimiva je Luckman-